

akkor rendszerint az történnék — mikor a közjegyző csak egy-két napig van távol — hogy az illető hatóságok akkor értesülhetnének a helyettesítés beálltáról, midőn az régen megszűnt, sőt az alatt talán ismét egy újabb rövid helyettesítésnek esete állott be; hát még mikor a közjegyző egy három napra tervezett s bejelentett utazásból közbejött akadályok miatt csak 5 nap múlva tér haza, akkor a helyettesítésnek váratlan meghosszabítását újból körirattal kellene tudatni a kamarának; a mi díjazás nélkül működő kamarai tisztviselőinknek túlságos nagy irás-beli munkát adna s egészen szükségtelen. Egyedül azt kell megkivánni, hogy a kamarának a felügyelet szempontjából tudomása legyen arról, székhelyén van-e a közjegyző s nincs-e akadályozva működésében, de a többi hatóságokat ez nem érdekli, sőt joguk sincs ebbe beleavatkozni.

Ugyanazért a 6. §. utolsó előtti bekezdése így volna szövegezendő, «a helyettes kinevezéséről, valamint a helyettesi jogosultság megszűntéről az illető kir. bíróságok és gyámhatóságok a közjegyzői kamara által értesítendők.»

A 10. §-t kihagyni véleményezem, mert egészen feleslegesnek, sőt célszerűtlennek tartom azon intézkedést, hogy a közjegyzői kamara határozatai a m. kir. Curiához legyenek felebbezhetők. A kamara birói hatóságot nem gyakorol, sőt fegyelmi ügyekben is csak a kisebb rendellenességek esetén jár el s szabja ki az ugynevezett rendbüntetéseket (Ordnungsstrafen), melyek megintés vagy 50 frtig terjedhető pénzbírságon túl nem terjedhetnek. Ezen csekély ügyek felülvizsgálatával nem lehet a Curiát terhelni, annyival is inkább, mert a kamarának többi teendői kizárólag adminisztratív természetűek, melyek sok esetben gyors intézkedést igényelnek s nagy részben olyanok, melyeknél felebbezésnek egyáltalában helye nem lehet (mint péld. valamely közjegyzői állomásra pályázók feletti véleményadás, egy sérelmes ügyben a ministeriumhoz intézett felterjesztés, irodavizsgálat iránti intézkedés, stb.); s épen azért elegendőnek tartom a törvény 171. §-át, melyben kimondatik az, hogy a közjegyzői kamarák feletti főfelügyelet az igazságügyministert illeti, ki e jogánál fogva a kamarák netaláni sérelmeit vagy szabálytalan határozatait megváltoztathatja.

A 12. §. első kikezdésének két utolsó sora helyett következő módosítást ajánlom: «és a hivatalos lapban díjmentesen közzétenni tartozik.»

A közjegyzői iroda megnyitását a hivatalos lap díjmentesen szokta közzétenni, ugyanazt tehetné a közjegyzői állás megszűntének esetében is, mert különben a kamara, ha a közjegyző vagyontalan (péld. ha csőd folytán vesztí állását), a közzétételt sem eszközölhetné. A vidéki lapban való közlés pedig rendszerint elmaradhat, mert egy közjegyzőnek leköszönése, elmozdítása vagy elhalálása a vidéki helyeken oly nagy jelentőségű esemény, hogy az azonnal köztudomásává válik.

A 15. §-nak következő kiegészítése volna célszerű: «Az 1874: XXXV. tcz. XIV. fejezete hatályon kívül helyeztetik, s azon iratok, melyek a törvényszékeknél levő közjegyzői levéltárakban találtak, az illető közjegyzők utódai részére a törvényszék elnöke által kiadandók.»

Miután a törvényjavaslat 15. §-a azon igen helyes intézkedést tartalmazza, hogy a volt közjegyző iratai utódánál maradnak, az egyöntetűség azt kívánja, hogy ezen intézkedés az eddig a törvényszéki levéltárakba került közjegyzői iratokra nézve is kiterjesztessék; mert valóban célszerűtlen s felesleges dolog volna néhány közjegyző irataira nézve az idézett törvény 159—164. §-aiban szabályozott közjegyzői levéltári kezelést továbbra is érvényben tartani s azzal néhány törvényszéket terhelni.

A javaslat 19. §-ához két megjegyzésem van:

1. a *b*) pont, mely szerint «a jogügylet érvényességéhez közjegyzői okirat kívántatik a házastársak között kötött

ajándékozási szerződésnél, ha az ajándékozott tárgy át nem adatott» módosítást igényel. E szakasznak, mely különben szóról-szóra megegyező a jelenleg fenálló közjegyzői törvény 54. §-ának *b*) pontjával, tulajdonképen célja az, hogy a házastársak, a jóhiszemű hitelezők s örökösök érdekében korlátozva legyenek vagyonuk elajándékozásában, azonban cselekvésük szabadságában ne legyenek még sem annyira akadályozva, hogy egymásnak ajándékul bármi csekélységet ne adhassanak; csak hogy a fentelbi szövegezés szerint ha az ajándékozás *tényleges átadással* van összekötve, azon esetben a házastársak összes ingó s ingatlan vagyonukat közjegyzői okirat nélkül egymásnak ajándékozhatják: s ez által a törvénynek intentiója meghiúsítható.

Részemről tehát ezen pontot ilyképen formulálnám:

«*b*) ugyanazon személyek között kötött ajándékozási szerződésnél, a szokásos alkalmi ajándékozások kivételével.»

2. Ugyanazon szakasz utolsó előtti bekezdése váltójogi szempontból fontos. Eddig a váltótörvény 104. §-a szerint a testi fogyatkozás miatt irni nem képes egyéneknek hitelesített kézjeggyel eszközölt váltó nyilatkozata érvényes volt; ellenben az irni nem tudók a váltóra kézjeggyel váltó nyilatkozatot nem tehettek, ezek csak meghatalmazott által vállalhattak váltójogi kötelezettséget. A javaslat az irni nem tudókat az irni nem képesekkel egy sorba helyezi s őket hitelesített kézjegy mellett váltó nyilatkozatok kiállítására jogosítja. Az írástudatlanság és írásképtelenség között, főleg parasztembereknél gyakran oly csekély különbség van, hogy a közjegyző, ki a váltóra vezetett kézjeggyel hitelesítése végett megkerestetik, sok esetben kétségben van az iránt érvényes lesz-e az általa hitelesített váltó nyilatkozat avagy érvénytelen? eszközölje-e a hitelesítést avagy visszautasítsa? hasonló kétes helyzetben vannak a bíróságok is az ilyen váltó iránt hozandó ítéletnél, s az írástudatlanság igen elterjedt kifogás a váltójogi kötelezettségek alól menekülésre nézve. Nagyon helyes tehát, hogy ezen minutiosus különbség meg lesz szüntetve; csak hogy minden kétely elhárítása végett szükséges volna a javaslatnak fentebbi pontjához hozzá tenni azt is, hogy: «az 1876: XVII. tcz. 104. §-a hatályon kívül helyeztetik.»

Dr. Markó Sándor,
kir. közjegyző.

Tanulmányok a magánjog dogmatikájából.*

III.

14. Dogmánknak értekezésem első részében adott történetéből a támadásokat tekintve, a következő eredmény tűnik ki:

A jogügylet hibás constructió; ilyen pedig kétirányban: *a*) a felvett alkatelemek, illetőleg ezeknek egymáshoz és *b*) az egésznek a tárgyilagossághoz való viszonyának meghatározásában. Ez a sorrend azonban azt hiszem, csak a vita mondhatni empirikus feljődése és nem a dolog természetéből következett; a minek folytán ma már, midőn a dolog egész terjedelmében fekszik előttünk, a további vizsgálatnál nem is követhető. A kérdés principialis része *b*) alatt foglaltban rejlik, s azért ezt is kell először tekintetbe venni; mely megállapításnak az a közvetlen haszna, hogy a kérdés tárgyalására a logikai egymásutánt önként adja kezünkbe; a mi egy annyira össze-visszakuszált vitában másfelől nem pusztán methodikai fogás, hanem a dolog érdeméhez is tartozó momentumnak fog bizonyulni: a dolgok logikája a dolgok eszméjét is jelentvén.

Meg kell továbbá mindjárt azt is jegyeznem, hogy következő fejtegetésem, az első részben követett tárgyalási mód folytán, inkább azt csak kiegészítő, mint önálló tenden-

* Az előbbi közleményeket l. a 40., 41., 42., 44. és 46. számokban.

tiával birand. Ott ugyanis úgy az alap, mint eltérő nézetek oly móddal voltak feltüntetve, hogy az argumentumok a harczot, önmagukra is hagyva, kiküzdhetik; vagy világosabban szólva, a vélemények gondos összevetéséből a helyes eredményt maga az olvasó is levonhatja; a minthogy magam is nagyobb részben csak azt fogom tenni.

15. Értekezésem 8., 9. és részben 10-el jelölt részében a tulajdonképeni kérdés ez: mi a jogalanyiség és minő viszonyba jut ez által az ember az állammal, illetőleg annak hatalmi formájával, a joggal? Az ember egyénisége csakugyan elveszti-e benne önálló jelentőségét, a mint ez különösen BRINZ tanából szükségkép fogna következni? Az ezen kérdésre adandó helyes felelet persze annak megismerését is feltételezi, a mivel az egyén szembe került, az állammal; s azért könnyen érthető, hogy az iskola, melyből dogmánk kikerült, ezen dolog elől ki sem térhetett. És az elfogulatlan kritika elismerte és el fogja ezután is ismerni, hogy a történeti iskolának e tekintetben is maradandó érdeme van.

Az állam az előtt szokásos racionalistikus és a priori konstruálása helyébe «a történeti keletkezés» és «organicus életfolyamat» eszméjét téve, nemcsak a megismerésre vezető helyes utat jelölte ki, hanem azon eszme által az államélet objectiv életrendjéből az önkény és tetszés kiszámíthatatlan subjektivitását kizárva, vagy legalább szűkebb körre szorítva, felépéseikben az erőszak jelenlétét könnyebben felismerhetővé téve, a mi által a közszabadságnak minden alkotmány chartánál erősebb biztosítékára mutatott rá. Az állam ez időtől fogva «természeti lény» változott, mely a világtörténet nagy árában a fejlődés törvényei szerint haladva, nem hitegeti többé az embert a megvalósíthatatlan földi üdv ábrándképeivel; nem pusztá eszköz az egyéni érdekhajhászat kezében, hanem az emberi lét azon legmagasabb általános formája, melynek céljaival szemben éppen ellenkezőleg az individuum muló jelenség, melynek életfunctiója az egészzi célok megvalósításában végződik. És a mi itt ránk közvetlen vonatkozik, mondhatjuk, hogy az állam lényének eme felfogása által a jogeszme is megkapta realitását és az emberre mint állami lényre vonatkozó determináló tartalmát. A nagy német bölcsész tétele, hogy az állam kizárólagos célja a jogeszme megvalósítása, oda változott, hogy állam nélkül nincs jog, és nincs állam, mely a jogeszme megvalósítását céljának nem tekintené. Vagy más szavakkal, valamint az állam, úgy a jog az emberre nézve kikerülhetetlen szükségképesség és pedig az állam és jog eszméjéből eredő összes következményekkel. Legelső nyilatkozata pedig e vonatkozásnak a «jogképesség», «jogalanyiség», vagy helyesebben szólva «jogi tehetség», a minek tartalma a közmeggyőződés szerint nem lehet egyéb annál, hogy annak alapján az egyénnek a joghoz alkalmazkodó minden irányu aktivitása a jog elismerése és védelmében részesül. A miből következik, hogy e jogitehetség nem általános embertermészeti tulajdonság, hanem az «állami embernek» positiv jogi minősítése; de következik az is, hogy az embert nem önmagában, hanem csak az állam felé fordult oldalról jelöli meg és éppen *tehetségeit szaporítván*: a jogalanyiségben az ember egyénisége nem hogy megsemmisülne, hanem éppen erősbül, egy új irányban érvényesül. És ha az állam, mint fenebb mondók, az egyesekkel szemben önálló és saját fejlődési törvénye szerint haladó lény és az egyesekétől független, nem szükségképen ugyanazonos érdekekkel bír; önként értendő az is, hogy csak ezen érdekei kell, hogy a mértéket adják, a melylyel az egyesek aktivitását a maga szempontjából meghatározza.

Az állam történeti miséjéből magyarázható továbbá azon jelenség, hogy az állam érdekköre, s ezzel az egyes jogi tehetségének mértéke az idők folyamában különböző kiterjedésben jelenkezik, hogy tehát azt a priori kiszabni

vagy állandosultnak képzelnünk nem lehet. A köztudat persze az állam aktivitását legközelebből az állandó és szilárd külső rendben, melynek fő organuma a jog, szemlélvén, nagyon könnyen történhetik, hogy nemcsak a közönséges értelem, hanem a speculativ ész is, a jogot az államtól nyújtott legfőbb jónak veszi és a közboldogságot a jog szabályainak mentől nagyobb körre való kiegészítésétől reményli. Annyi, s különösen manapi tapasztalásaink után, nem lehet azonban kétség a felől, hogy e felfogásban a jog természetének és céljának félreismerése dominál. Mentől több magánérdek ugyanazonosítatik a közrend érdekével, annál súlyosabb lesz az állam léte, nehezebb mozgása, haladhatása és következményeiben ki nem számítható, anélkül is határtalan, hatalma; mert ezen hatalom szervei az állam akarata helyébe saját akaratukat tenni, jóhiszemben vagy szándékosan, annál több alkalmat fognak találni. A miből azután csakugyan nagyon könnyen juthatni azon állapothoz, a midőn a jogot az emberre ott is korlátozólag hatni képzeljük, a hol ezt sem a közérdek, sem az egyesek egyéni céljai parancsolólag nem követelik. Könnyen eljuthatunk különösen azon napjainkban mindinkább terjedő felfogásra, hogy a jogszabály csak imperativumnak tartható, melylyel szemben az egyéni akarat önállóságáról többé szó sem lehet: holott a dolog kétségkívül egészen másként áll. Mert a fenebbiek szerint az állam normális viszonyok között aktivitásában csak léte és fejlődése feltételeinek fen tartására, illetőleg kifejtésére kell, hogy szorítkozzék; mert a közrend sem a mindent kimerítő hatalom, sem az ember cselekvését lépten-nyomon meghatározó preceptivumot nem postulálja; mert a rend és szabály-zerűséget éppen a *szabály* tevéni ki, ez pedig eszméje szerint általánosság levén: természetes, hogy az embernek jogalanyilag determinálása is csak eddig érhet.

Távol állunk az egyéniség azon atomisticus fogalmától, melyet a német «*Naturrecht*» elocubratioja teremtett, éppen úgy mint a francia rationalismus nagyhangú precóinak tanától, mely szerint az embernek az egyéniségre való joga «*le fondement de tout l'édifice juridique et social*» volna. Az ilyen egyénre alapított állam sehol sem fog e földkerekségén magára ismerni, a minthogy nincs is ma már józan államtan, mely az állam célját az egyénnek, éppen az egyéniségnél fogva különféleség tekintetében végtelen változatban jelenkező érdekei megvalósításában keréne. Felfogáomból pedig éppen szükségképen következik, hogy az egyéni jogosság (egyéni autonomia) egyedüli forrása a természetembernek állami emberré történt átváltozásából fakadott. De mert másfelől az állam érdekeit is az egyén érdekeitől különváltaknak lenni állítám és a lét és fejlődés minimalis feltételeivel hoztam kapcsolatba: önként értendő az is, hogy ezen felfogás szerint az ember ura és meghatározója marad léte azon számos ethikai és gazdasági viszonyainak, melyekből az államban még meg nem semmisült egyénisége fentartó erejét szívja; hogy tehát mindezen viszonyokra nézve, az állam aktivitását tartva szem előtt, a jogi kényszer minimuma, az egyéni aktivitás maximumává kell, hogy szükségképen változzék.*

Folyt. köv.

Dr. Farkas Lajos.

* Azon nézettel szemben, hogy a jogrend csupa imperativumokból kerül ki s hogy a közakarat mint ilyen az egyént csak az alávettség categoriájából tekintheti, helyesen jegyzi meg PERNICE (*Rechtsgeschäft und Rechtsordnung* című fenebb (2. j.) idézett értek. 477. old.): «*Es ist nicht abzusehen warum die Handlungsweise denkender Wesen nicht auch durch Erlaubniss bestimmt werden könne . . . die Form der einzelnen Rechtsnormen wird übermässig betont und dabei der Zweck der Rechtsordnung beiseite gelassen. Wenn dieser Zweck kurzgesagt, die Sicherung der menschlichen Lebensbedingungen ist, so kann derselbe jedesfalls ebenso gut durch Gewährung, wie durch Gebote erreicht werden; es kömmt praktisch nur darauf an, dass die Staatsangehörigen, dass vor Allem die Richter wissen, wie weit der Einzelne gehen dürfe, was jedem zugetheilt sei. Das Ergebniss ist stets die Schöpfung von Rechtskreisen, innerhalb deren sich der Einzelwille ohne Rücksicht auf andere frei bethätigen darf.*» Az egyéniségről szóló tan kritikáját adja ujabban különösen IHERING csodálatos munkájában: der Zweck im Recht, különösen 519 és köv. old.